

Samrådsredogörelse och beslut

EnergIntelligent Dalarna

program för regional energisamverkan

Samrådsredogörelse och beslut

EnergiIntelligent Dalarna – program för regional energisamverkan

Utgiven av Länsstyrelsen i Dalarnas län

Rapport: 2006:13

ISSN: 1403-3127

Tryck: Länsstyrelsens tryckeri

Omslagsbild: Ragnar Andersson (berguv), Sinje Zeidler (vindkraftverken Hunflen)

Miljömålsillustrationer: Tobias Flygar (God bebyggd miljö och Begränsad klimatpåverkan)

EnergiIntelligent Dalarna – program för regional energisamverkan

Samrådsredogörelse och beslut

1. Beslut och bakgrund

Det regionala energiprogrammet har utarbetats genom en omfattande process i bred samverkan under 2004–2005 med Länsstyrelsen och GDE-Net (det regionala energi kontoret) som samordnande kraft. I en styr- och referensgrupp har ca 25 organisationer deltagit. I energiprogrammet ges mer information om arbetet med framtagandet.

Under första halvan av oktober remitterades ett preliminärt slutförslag till representanterna i styr- och referensgruppen. 18 personer inkom med skriftliga eller muntliga synpunkter. Dessa beaktades i hög grad och finns sammanställda i ett särskilt underlag, vilket inte redovisas här.

Den 22 november 2005 ställdes ett slutförslag av energiprogrammet ut. Remisstiden fastställdes till den 1 februari 2006. Information om utställningen gavs via Länsstyrelsens webbplats, Länsnytt och vid en presskonferens. Remissen skickades ut mycket brett. Vid remisstidens utgång hade 21 yttranden inkommit. Därtill begärde ytterligare nio remissinsatser förlängd remisstid, vilket beviljades. En sammanfattning av yttrandena med kommentarer återges i avsnitt 3.

Inför Länsstyrelsens styrelse den 15 februari 2006 hade till den 1 februari inkomna yttranden studerats och ett beslutsunderlag tagits fram med förslag till beaktande. Styrelsen beslutade i enlighet med detta förslag, vilket återges i avsnitt 2.1. Nedan redovisas utdrag ur styrelseprotokoll.

Utdrag ur protokoll från sammanträde med Länsstyrelsens styrelse

Sammanträdesdag: Den 15 februari 2006. **Plats:** Dalarummet, Länsstyrelsen. **Närvarande:** Landshövding Ingrid Dahlberg, Bertil Daniels, Birgitta Sandström, Karin Torneklint, Agneta Stark, Erik Westholm. **Förhinder:** Per-Erik Granström, Michael Leufkens, Ann Beskow.

8. Beslut om EnergiIntelligent Dalarna - program för regional energisamverkan

Föredragande: Per-Erik Sandberg

Det regionala energiprogrammet är resultatet av en omfattande process och har väckt stort intresse både i och utanför länet. Några remissinstanser hade dock inte hunnit lämna sina yttranden före remisstidens utgång. För att säkra den breda förankringen beslutade styrelsen att ställa sig bakom EnergiIntelligent Dalarna med de ändringar och övriga beslutsförslag som framgår av remissammanställningen (bifogas protokollet), och att uppdra åt landshövdingen att slutligt fastställa programmet, när övriga remisser kommit in och behandlats. När programmet fastställts påbörjas en treårig uppbyggnadsfas i projektform där samverkan ska byggas upp och genomförandet påbörjas.

I styrelsens beslut ingick att uppdra åt landshövdingen att slutligt fastställa programmet då övriga remisser kommit in och behandlats. Den 20 mars hade resterande nio yttranden studerats och ytterligare ett beslutsunderlag tagits fram med förslag till beaktande av dessa. Landshövdingen beslutade i enlighet med detta förslag, vilket återges i avsnitt 2.2.

Parallellt med utställningen och remissbehandlingen förbereddes en treårig uppbyggnadsfas i projektform där samverkan ska byggas upp och genomförandet påbörjas.

2. Beslut om ändringar av remissversionen till följd av inkomna yttranden

2.1 Beslut fattat av Länsstyrelsens styrelse 2006-02-15

Länsstyrelsen beslutar:

Att (I) fastställa *EnergiIntelligent Dalarna – program för regional energisamverkan* med nedanstående justeringar jämfört med remissversionen (2005-11-22) samt ge Landshövdingen mandat att därefter fastställa ytterligare justeringar de remissinstanser som begärt förlängd remisstid kan föranleda.

Beslutsdelen (del 1):

Sid. 5: Avsnittet Vision, under rubriken Ett hållbart energisystem, kompletteras med ett nytt sista stycke enligt följande i syfte att omnämna transporter: ”För ett hållbart energisystem är det också avgörande att effektivisera och miljöanpassa transporterna, bl.a. genom att nyttja järnvägen bättre. Ett attraktivt transportsystem är viktigt för Dalarna både när det gäller gods- och persontransporter. Transporternas energifrågor utvecklas inte i detta program.” (Med anledning av synpunkt från Region Dalarna och Falu kommun)

Sid. 26: Åtgärderna för förnybar energi kompletteras med en ny åtgärd som får lydelsen: ”Åtgärd 7. Stödja och utveckla produktion, företagande och marknad för energigrödor från jordbruket.” Antalet åtgärder blir då 63 istället för 62, vilket justeras på de ställen siffran 62 anges. (Med anledning av synpunkt från Lantbrukarnas Riksförbund i Dalarna, Rättviks kommun och Leksands kommun)

Sid. 27: Stycket om vindkraft omformuleras enligt följande i syfte att ge en mer positiv bild: ”Nationellt mål för vindkraft är 10 TWh till 2015. För Dalarnas del finns ett riktvärde från Energimyndigheten på 116 GWh. Nya beräkningar för Dalarna indikerar en större potential. Det finns också ett växande intresse för vindkraft. För närvarande är en vindkraftsanläggning i drift vid Hunflen i Vansbro och flera är på gång i Dalarna.” (Med anledning av synpunkt från Rättviks kommun och Leksands kommun)

Underlagsdelen (del 2):

Sid. 38: Redovisningen av arbetet med energiprogrammet EnergiIntelligent Dalarna kompletteras med ett stycke som beskriver remissbehandlingen och fastställandet.

Sid. 56: Meningen ”Kommunen kan ålägga de eldistributörer som verkar inom respektive kommun att redovisa säkerheten beträffande eldistribution.” utgår. Följande mening: ”Lagstiftningen är på väg att skärpas inom detta område.” kompletteras med en ny mening: ”Elnätsföretagen kommer som en följd av detta att åläggas att till Energimyndigheten redovisa en årlig riskanalys.” (Med anledning av synpunkt från Fortum Distribution Ryssa AB)

Sid. 59: I tabellen ändras namnet *Ryssa* under Mora och Orsa samt *Fortum* under Älvdalen till *Fortum Distribution Ryssa AB*. *Fortum* under Vansbro ändras till *Fortum Distribution*. Tabellens rubrik *Elhandel* ändras till *Elhandel – Dominerande företag*. (Med anledning av synpunkt från Fortum Distribution Ryssa AB)

Sid. 63: I citat ändras ordet *elbolag* till *fjärrvärmebolag*. (Med anledning av synpunkt från Fortum Distribution Ryssa AB)

Sid. 71: Meningen ”Industrin betalar ingen energiskatt på el eller på bränslen för uppvärmning och betalar 25 procent av full koldioxidskatt” ersätts med: ”Industrin betalar ingen energiskatt på bränslen för uppvärmning och betalar 25 procent av full koldioxidskatt. Tidigare betalade industrin ingen energiskatt på el. Från 2004-07-01 betalar de 0,5 öre/kWh i elenergiskatt.” (Med anledning av synpunkt från Fortum Distribution Ryssa AB)

Sid. 94: Mening 2 och 4 i det andra stycket utgår och stycket får då lydelsen: ”En metod som sedan hösten 2004 prövats i några småhus på Idrefjäll är installation av luft/luft värmepumpar. En utvärdering sker efter säsongen 2005–2006.” (Med anledning av synpunkt från Fortum Distribution Ryssa AB)

Sid. 102: I avsnittet om kraftvärme, under rubriken Strategisk analys, läggs ett nytt stycke till efter det tredje stycket (som börjar ”Med hänsyn till detta...”) med lydelsen: ”Utveckling av småskalig kraftvärme för mindre anläggningar pågår och kan på sikt bli aktuellt.” (Med anledning av Synpunkt från Rättviks kommun och Leksands kommun)

Sid. 105: Efter stycke 5 (som börjar ”Nuvarande användning...”) kompletteras med ett nytt stycke: ”De redovisade studierna över biobränslepotentialen tar inte hänsyn till konkurrerande användningsområden. De biobränslen som kan tas ut kan också i viss utsträckning användas till massaved eller annan vidareförädling.” (Med anledning av Synpunkt från Stora Enso i Dalarna)

Sid. 109: Tabellen utgår helt då den inte tillför något och är svårförstålig. (Med anledning av synpunkt från Lantbrukarnas Riksförbund i Dalarna)

Sid. 110: Ny åtgärd 7 under Förnybar energi förs även in här och får följande kommentar: ”Åtgärden syftar till att ägna särskild uppmärksamhet åt energigrödor såsom t.ex. spannmål och vall och stödja det intresse för att utveckla produktion, företagande och marknad inom detta område som finns bland lantbrukare m.fl. Länsstyrelsen kan verka för detta genom stöden till jordbruket. Åtgärden ansluter till ambitioner i Dalarnas Landsbygdsprogram.” (Med anledning av synpunkt från Lantbrukarnas Riksförbund i Dalarna, Rättviks kommun och Leksands kommun)

Bilaga samt sid. 37: Dokumentationen från Region Dalarnas seminarium Dalarnas framtida energiförsörjning den 21 september 2005 läggs som en bilaga till energigrammet i syfte att bättre belysa aspekter som där betonades. Meningen på sidan 37 kompletteras med understruken text: ”Energiprogrammet har också presenterats vid Region Dalarnas energiseminarium med samhällsbyggnadsminister Mona Sahlin i september 2005, där särskilt den energiintensiva industrin belystes (minnesanteckningar i bilaga), samt i flera andra sammanhang.”(Med anledning av synpunkt från Region Dalarna)

Att (II) lämna över följande frågor till den nya projektorganisationen för *EnergiIntelligent Dalarna*:

- Studera möjligheterna att etablera ett regionalt energitekniskt centrum eller liknande. (Med anledning av synpunkt från Rättviks kommun och Leksands kommun)
- Studera Högskolan Dalarnas samverkan med energirådgivningen (Med anledning av synpunkt från Högskolan Dalarna)
- Framtagande av en populärversion av energiprogrammet och hur arbetet med EnergiIntelligent Dalarna får en bred spridning. (Med anledning av synpunkt från Högskolan Dalarna, Avesta kommun och Mora kommun)

- Lyfta frågan om installatörsutbildningar och nätverksbyggande mellan företag inom branschen för att skapa förutsättningar för värmeanläggningar med förnybar energi, t.ex. solenergi och biobränsle. (Med anledning av synpunkt från Hedemora kommun.)

Att (III) tillsammans med tryckt slutversion av det regionala energiprogrammet över-sända en samrådsredogörelse till alla som avgivit remissyttrande samt den tidigare styr- och projektgruppen.

2.2 Beslut fattat av landshövdingen med anledning av i efterhand inkomna yttranden 2006-03-20

Länsstyrelsen beslutar:

Att fastställa ytterligare justeringar i *EnergiIntelligent Dalarna – program för regional energisamverkan* (av styrelsen fastställd version 2006-02-15) med anledning av efter remisstidens slut inkomna yttranden från: Orsa kommun, Malungs kommun, Boverket, Mora kommun, Ludvika kommun, Falu kommun, Älvdalens kommun, Miljövårdsberedningen och Leksands kommun.

Beslutsdelen (del 1):

Sid. 1: Förordet kompletteras med en uppgift om att transportsektorn inte tas upp i detta program utan i Dala-MaTs. (Med anledning av synpunkt från Falu kommun)

Sid. 13: Stycke tre kompletteras med understruken text: ”I arbetet för en hållbar utveckling finns även andra aspekter som bör beaktas i energiarbetet där så är rimligt och möjligt, exempelvis jämställdhet, barnperspektiv och folkhälsa. Det kan handla om att skapa mötesformer särskilt riktade till kvinnor. Folkhälsoaspekter är av betydelse då exempelvis utsläpp från fordonstransporter och eldning ger luftföroreningar. Att anknyta till hälsofrågor kan även öka intresset för energiomställningen.” (Med anledning av synpunkt från Falu kommun)

Sid. 16: Brödtexten under energiplanering kompletteras med följande mening före den näst sista meningen: ”Identifiering och framtagande av nya planeringsunderlag, samordning mellan kommunerna och stöd från den regionala nivån är viktigt i arbetet med att utveckla energiplaneringen.” (Med anledning av synpunkt från Boverket och Malungs kommun)

Genomgående: Rubriken ”Turistnäringen (i fjällområdet)” ändras genomgående till: ”Turistnäringen (i vintersportområden)”. (Med anledning av synpunkt från Orsa kommun)

Underlagsdelen (del 2):

Sid. 50: Meningen ”Tidigare har rådgivningen enbart avsett enskilda hushåll...” ersätts av meningen: ”Tidigare har rådgivningen nästan enbart riktats mot enskilda hushåll, men nu uppmärksammas även mer än tidigare företag och mindre industrier.” (Med anledning av synpunkt från Orsa kommun och Mora kommun)

Sid. 51: I tabellen ersätts miljöförvaltningen med stadsarkitektkontoret för Orsa och Mora. (Med anledning av synpunkt från Orsa kommun och Mora kommun)

Sid. 56: Beskrivningen av åtgärd 1 kompletteras med understruken text: *”Åtgärd 1. Utveckla energiplaneringen och energifrågor i annan kommunal/regional planering. Åtgärden avser dels att få fram en ny generation kommunala energiplaner och stödande insatser till kommunerna i detta arbete, dels att utreda och pröva hur energi i högre grad kan beaktas i andra typer av planer: detaljplaner, översiktsplaner, regionala program etc. I åtgärden avses även att se över hur det regionala energiprogrammet kan utvecklas som planeringsunderlag samt behov av ytterligare planeringsunderlag på energiområdet. Möjligheterna att samordna kommunernas energiplanering i likhet med vad som skett inom avfallsområdet bör studeras. Kunskap från den nationella nivån bör nyttjas och spridas, liksom goda exempel. Koppling till miljömålsuppföljning och övrigt miljömålsarbete är naturligt. Kommunernas medverkan är avgörande. GDE-Net och Länsstyrelsen bör stödja och vägleda. För regional planering är Region Dalarna en central aktör. Byggdialog Dalarna och Dala-MaTs kan användas som fora för dialog med bygg- respektive transportsektorn.”* (Med anledning av synpunkt från Boverket och Malungs kommun)

Sid. 63: Det första stycket kompletteras med följande text: *”På värmesidan finns ett etablerat samarbete mellan Borlänge Energi, Falu Energi & Vatten samt Rättviks Teknik med framtagande av verksamhetsplan, det så kallade Värme 2050.”* (Med anledning av synpunkt från Falu kommun)

Sid. 77: Ett nytt stycke läggs till efter det första med lydelsen: *”Något som blivit allt vanligare är kyla av fastigheter. Detta innebär också energianvändning. Möjligheten att använda fjärrkyla är då viktig att beakta. Samtidigt måste först åtgärder till för att minska behovet av fjärrkyla, t.ex. solskärmar, energisnål belysning och apparater.”* (Med anledning av synpunkt från Falu kommun)

Sid. 86: Meningen ”Tekniken och utrustningen har på senare tid...” i rutan ändras till: *”Den äldre typen av teknik och utrustning innebär utsläpp av icke önskvärt innehåll, medan däremot utsläppen är försumbara med modern teknik och utrustning samt kunskap hos den som eldar.”* (Med anledning av synpunkt från Orsa kommun och Mora kommun)

Sid. 105: Avsnittet om förnybar energi, stycket som börjar ”Region Siljan arbetar med att utveckla nya bioenergiföretag...” kompletteras med en ny andra mening: *”Norra Dalarnas Bioenergiförening har bildats som en följd av detta arbete.”* Stycket kompletteras vidare med följande avslutning: *”Genom den utveckling som sker inom Region Siljan med Vansbro och Malungs kommuner är infrastrukturen för frakter av råvaror till bioenergiproduktion och färdigt bränsle till värmeanläggningar viktig. För tillväxten i norra länet kan terminalhantering av ved och tillverkning av flis ge arbetstillfällen.”* (Med anledning av synpunkt från Mora kommun och Malungs kommun)

Sid. 109: Avsnittet om intressekonflikter kompletteras med ett nytt näst sista stycke med lydelsen: *”Även andra förnybara energislag kan leda till intressekonflikter, exempelvis mellan solenergi och kulturmiljövården.”* (Med anledning av synpunkt från Falu kommun)

Sid. 110: Avsnittet om förnybar energi, texten under åtgärd 5, kompletteras med understruken text: *”Åtgärd 5. Stödja pågående initiativ och projekt i Dalarna för ökad användning förnybar energi. I Dalarna pågår ett flertal projekt, bl.a: Bioenergi i norra Dalarna (Region Siljan), Västerdala bioenergi (Satsningar i Vansbro), Närvärmeutbyggnader i ett flertal kommuner, användning av energigrödor (GDE-Net, SLU m.fl.), geotermi och därtill knuten teknikutveckling samt och olika projekt vid Högskolan Dalarna (SERC och Garpenberg). Dessa och andra bör stödjas på olika sätt. Den regionala energisamverkan kan verka för detta.”* (Med anledning av synpunkt från Orsa kommun och Mora kommun)

Genomgående: Rubriken ”Turistnäringen (i fjällområdet)” ändras genomgående till: *”Turistnäringen (i vintersportområden)”.* (Med anledning av synpunkt från Orsa kommun)

3. Sammanfattning av inkomna yttranden samt kommentar och bemötande

Sammanfattning av yttranden	Kommentar och bemötande
<p>1. Dalarnas Kommunförbund (genom dess styrelse)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmens innehåll.</i></p> <p>Förslaget är väl genomarbetat och bör kunna utgöra en bra grund för arbetet framöver. Kommunförbundet tillstyrker således programmet i dess huvudsakliga inriktning och anser även att det i sin beskrivande del ger en intressant nulägesbild och presenterar analyser som kan bidra till en fördjupad diskussion. Det är viktigt att det blir en fortsättning på det arbete och den breda process som inletts. Att bygga upp samverkan och inleda genomförandet är därför ett viktigt nästa steg. Att söka stöd och samverkan med centrala myndigheter kan vara en fördel.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>
<p>2. Fortum Distribution Ryssa AB (genom Mats Leijon)</p> <p><i>Flera synpunkter lämnas över uppgifter i underlagsdelen.</i></p> <p>Deras namn återges inte korrekt i underlagsdelen. Det finns fler företag som bedriver elhandel i Dalarna än de som nämns.</p> <p>Ifrågasätter påståendet på s. 56: "Kommunen kan ålägga de eldistributörer som verkar inom respektive kommun att redovisa säkerheten beträffande eldistribution." En lagstiftning som kommer ålägger elnätföretagen att till Energimyndigheten redovisa en årlig riskanalys.</p> <p>Uttalandet på s. 63 är felaktigt: "Vissa elbolag tillåter kombination med sol, andra inte". Såvitt Fortum vet kan inget elbolag hindra någon från att använda sol.</p> <p>Två skrivningar om industrins elenergiskatt på s. 71 är motsägelsefulla. En mening anger att industrin inte betalar någon sådan skatt, en att de betalar en skatt.</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i underlagsdelen.</i></p> <p>I tabellen på s. 59 ändras namnet <i>Ryssa</i> under Mora och Orsa samt <i>Fortum</i> under Älvdalen till <i>Fortum Distribution Ryssa AB</i>. <i>Fortum</i> under Vansbro ändras till <i>Fortum Distribution</i>. Tabellens rubrik <i>Elhandel</i> ändras till <i>Elhandel – Dominerande företag</i>.</p> <p>Meningen på s. 56 utgår. Följande mening: "Lagstiftningen är på väg att skärpas inom detta område." kompletteras med en ny mening: "<i>Elnätsföretagen kommer som en följd av detta att åläggas att till Energimyndigheten redovisa en årlig riskanalys.</i>"</p> <p>Meningen på s. 63 innehåller en felskrivning. Det ska stå fjärrvärmebolag. Ordet <i>elbolag</i> ändras till <i>fjärrvärmebolag</i>.</p> <p>Meningen "Industrin betalar ingen energiskatt på el eller på bränslen för uppvärmning och betalar 25 procent av full koldioxidskatt" (s. 71) ersätts med: "<i>Industrin betalar ingen energiskatt på bränslen för uppvärmning och betalar 25 procent av full koldioxidskatt. Tidigare betalade industrin ingen energiskatt på el. Från 2004-07-01 betalar de 0,5 öre/kWh i elenergiskatt.</i>"</p>

<p>Ifrågasätter uppgifter på s. 94, stycket: ”En metod som sedan hösten 2004 prövats i några småhus på Idrefjäll är installation av luft/luft värmepumpar. Resultaten hittills är lovande. En utvärdering sker säsongen 2005–2006. En påtaglig minskning av elanvändningen förväntas.” Fortum har hört motsatsen, nämligen att det inte fungerar.</p>	<p>Mening 2 och 4 i stycket på s. 94 utgår och stycket får då lydelsen: ”En metod som sedan hösten 2004 prövats i några småhus på Idrefjäll är installation av luft/luft värmepumpar. En utvärdering sker efter säsongen 2005–2006.”</p>
<p>3. Svenskt Näringsliv (genom Carl Ström)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.</i></p> <p>Avser inte att svara på remissen. När det gäller situationen i Dalarna utgår de från att berörda företag inkommer med synpunkter. Påpekar att energitillgång samt en prisvärd, säker och förutsägbar energiförsörjning är väsentliga grundfrågor för näringslivet. Material har tagits fram centralt av Svenskt Näringsliv.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>
<p>4. Vansbro kommun (genom Staffan Waltré, kommunchef)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.</i></p> <p>Programmet har bra ambitioner och är en viktig del i miljömålen. Ambitionsnivån verkar realistisk och att det kommer att medföra en del arbete för kommunen. Instämmer på det stora hela i programmet.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>
<p>5. Gagnefs kommun (genom Kommunstyrelsens allmänna utskott)</p> <p><i>En synpunkt lämnas över frågan om uppföljning av programmet (beslutsdelen)</i></p> <p>Förslaget är väl genomarbetat och brett förankrat. Förslaget över hur programmet ska genomföras skulle möjligtvis kunna kompletteras med hur uppföljningen ska ske.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p> <p>Uppföljning är en viktig uppgift som kommer att ske, vilket också framgår i programmet (beslutsdelen avsnitten <i>Mål 2010</i> och <i>Genomförande av programmet</i>), men inte särskilt utförligt. Tanken är att miljömålsuppföljning och uppföljning av regional utveckling följer upp målen. Uppföljning av åtgärder och andra insatser kräver en särskild uppföljning. Hur uppföljningen ska ske har inte analyserats mer utförligt i programarbetet. Befintlig text föreslås kvarstå. Uppföljning blir en viktig fråga för den kommande projektorganisationen.</p>
<p>6. VB Värme (genom Lars Djerf)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.</i></p> <p>Har tagit del av remissen men inte funnit anledning att lämna synpunkter. Ser fram emot att ta del av programmet då det fastställts.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>

<p>7. Smedjebackens kommun (genom Miljö- och byggnadsnämnden)</p> <p><i>Synpunkter lämnas över åtgärdernas benämning och revidering (beslutsdelen).</i></p> <p>Programmet är ambitiöst, väl genomarbetat och troligen kommer att fungera utmärkt som visions- och måldokument samt skapa en sam-syn mellan olika aktörer.</p> <p>När det gäller de åtgärder som direkt berör kommunen – rådgivning och planering – förefaller dessa rimliga.</p> <p>Åtgärder i denna typ av program bör redovisas med viss försiktighet då det organ som antar programmet inte har beslutsrätt över de olika aktörerna samt då förutsättningarna för olika aktörer att medverka varierar. Det vore lämpligare att redovisa åtgärderna som ”möjliga åtgärder” samt att åtgärderna i en levande process successivt revideras under treårsperioden.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p> <p>Att ersätta rubrik och benämning <i>Åtgärder</i> till <i>Möjliga åtgärder</i> föreslås ej, på grund av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • En ändring kan ge intryck av att åtgärderna är mindre analyserade och förankrade än de är samt i mindre grad blir utgångspunkt vid genomförandet, särskilt samverkansinsatser. • Som åtgärderna är formulerade och tänkta att användas föreligger ingen risk att aktörerna känner sig bundna till dem på sådant sätt som uppmärksammas i yttrandet. <p>I beslutsdelen, avsnittet <i>Åtgärder</i> (s. 14), framgår att åtgärderna är sådana som bedöms angelägna att genomföra. Vidare framgår att flertalet både kan fungera som inspiration till initiativ bland olika aktörer och utgöra grund för gemensamma insatser i samverkan. Vidare att varje åtgärd måste konkretiseras och att detta är tänkt att ske i sektorerna. Åtgärderna är nu öppet formulerade i en enda mening och utan att utförare läggs fast.</p> <p>När programmet ska revideras är inget som fastställs. En utgångspunkt bör rimligen vara att programmet ska ha aktualitet under uppbyggnadsfasen i projektform 2006–2008. Att under denna period revidera programmets åtgärder bedöms inte motiverat då åtgärderna är så pass öppet formulerade som de är och då de bedöms välgrundade. Målsättningen för perioden 2006–2008 är heller inte nödvändigtvis att arbeta med alla åtgärderna. Då projektet påbörjas förefaller det rimligt att det inom ramen för projektet tas fram årliga verksamhetsplaner/handlingsplaner.</p>
<p>8. Skogsstyrelsen (genom Mats Josefsson, skötsel specialist Skogsstyrelsen i Söderhamn)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.</i></p> <p>Har inget att erinra mot förslaget. Lovordar initiativet att ta fram ett långsiktigt program</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>

<p>för att uppnå miljömål för energi och klimatpåverkan. Finner att inriktning och åtgärder kommer att bidra till de nationella miljömålen och stödjer Skogsstyrelsens verksamhet.</p>	
<p>9. Naturskyddsföreningen i Dalarna (genom Lillian Lundin, länskonsulent och Anders Munters, ordförande)</p> <p><i>Allmänna synpunkter framförs om att ambitionerna bör vara högre (beslutsdelen). Några synpunkter lämnas över underlagsdelen.</i></p> <p>Redovisar Svenska Naturskyddsföreningens energivision samt slutsatserna i rapporten ”Energipusslet 2020 – bitarna faller på plats” (Svenska Naturskyddsföreningen, 2005) där en bedömning görs över produktion av förnybar energi samt energieffektivisering till 2020. Ambitionsnivån i Dalarna bör vara densamma. Programmet har goda ambitioner men bör vara ännu högre.</p> <p>Synpunkter i olika sakfrågor framförs:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Motsätter sig introduktion av naturgas i länet. • Bra att effektivisering tas på allvar. De informerar om föreningens förslag om vita elcertifikat för sparad el. • Betonar med exempel vikten att väga in energifrågor vid bygglov, tillsyn, tillståndsprövning etc. • Potentialen för biogas är större än programmet ger sken av. • Skogsstyrelsens råd och anvisningar för naturvårdshänsyn bör iakttas. • Elanvändningen för snötilverkning kommer att öka då växthuseffekten ökar. <p>När åtgärderna konkretiseras är en bättre koppling mellan nuläge och mål önskvärd, vilket också underlättar utvärdering.</p> <p>Underlagsdelen känns väl bearbetad och mer av denna skulle kunna arbetas in i själva programmet, dvs. beslutsdelen.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p> <p>Hur de mål och de energibalanser som redovisas i programmet förhåller sig till Svenska Naturskyddsföreningens energivision och scenario för 2020 har inte analyserats. Utgångspunkterna för mål och energibalanser i programmet redovisas där och föreslås inte ändras med anledning av synpunkterna.</p> <p>Programmet tar inte ställning för eller emot naturgas. Biogas tas upp i programmet. Någon särskild biogaspotential har dock inte bedömts. I det fortsatta arbetet bör det dock vara möjligt att utveckla och stödja insatser inom detta område.</p> <p>Synpunkten föreslås att ej beaktas. Inga särskilda förslag ges heller om vilka texter som i så fall borde flyttas.</p>
<p>10. Lantbrukarnas Riksförbund i Dalarna (genom Lars Sundström, regionchef, för dess regionstyrelse)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas överprogrammets innehåll.</i></p> <p>Ser positivt på ett program av detta slag och finner förslaget i det hela taget mycket bra.</p> <p>Ställer sig negativa till en gasledning i länet. Menar att fossilgas motverkar bioenergiutvecklingen.</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i besluts- och underlagsdelen.</i></p> <p>Programmet tar inte ställning för eller emot naturgas.</p>

<p>Energiodling på åkermark innebär inte några intressekonflikter. Ifrågasätter därför underlagsdelens (tabell s. 109) uppgift om att bioenergi förstör landskapsbilden.</p> <p>Spannmål som energigröda är ett intressant alternativ. Anför argument för detta samt efterfrågar en satsning.</p>	<p>Tabellen på s. 109 i underlagsdelen utgår helt då den inte tillför något och är svårförstålig. Därmed tillgodoses även synpunkten.</p> <p>Förnybar energi är högt prioriterat i programmet och den ambition som efterfrågas i yttrandet är i linje med detta, men spannmål och andra energigrödor tas specifikt inte upp annat än i underlagsdelens nulägesbeskrivning (s. 105). För att uppmärksamma frågan mer, vilket efterfrågas även av Rättviks kommun, kompletteras beslutsdelens åtgärder för förnybar energi, s. 26, med ytterligare en åtgärd som får lydelsen: ”Åtgärd 7. Stödja och utveckla produktion, företagande och marknad för energigrödor från jordbruket.” Åtgärden förs även in i underlagsdelen, s. 110, där den får följande kommentar: ”Åtgärden syftar till att ägna särskild uppmärksamhet åt energigrödor såsom t.ex. spannmål och vall och stödja det intresse för att utveckla produktion, företagande och marknad inom detta område som finns bland lantbrukare m.fl. Länsstyrelsen kan verka för detta genom stöden till jordbruket. Åtgärden ansluter till ambitioner i Dalarnas Landsbygdsprogram.”</p>
<p>11. Vägverket Region Mitt (genom Stefan Granbäck, Stf avdelningschef Samhällsavdelningen)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.</i></p> <p>Instämmer i att förutsättningarna för programmets genomförande ökar med en regional samverkan. Då det gäller transportsidan är Dala-MaTs-projektet en insats att minska energianvändningen och det fossila inslaget. Det är viktigt att arbetet gentemot transportsektorn inte bedrivs i separata stuprör och att etablerade nätverk bör kunna användas för att utveckla arbetet över gränserna.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p> <p>Hur EnergiIntelligent Dalarna förhåller sig till Dala-MaTs behandlas kort i programmet (s. 29). Ambitionen är att dessa två processer ska samverka och kommunicera med varandra.</p>
<p>12. StoraEnso i Dalarna (Fors, Grycksbo och Kvarnsveden) (genom Anders Heldemar)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>EnergiIntelligent Dalarna är en mycket ambitiös målsättning med Dalarnas generella energianvändning. Inser att vi har goda förutsättningar att använda energitillgångarna på ett förnuftigt sätt, samtidigt som detta förutsätter att vi har kvar en stark basindustri. Remissvaret är i första hand koncentrerat till industri och näringsliv.</p> <p>Dalarnas basindustri konkurrerar på en global</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till en justering i underlagsdelen.</i></p> <p>Regionala miljömål avseende industrins ener-</p>

<p>marknad och ska givetvis uppfylla krav och mål från EU och staten. Eventuellt alltför ambitiösa regionala mål får inte leda till en global miljömässig suboptimering genom att industri tvingas flyttas utanför regionen.</p> <p>Det är bra att Länsstyrelsen i EnergiIntelligent Dalarna inser att ökad effektivitet ofta med nödvändighet kräver investeringar i större produktion.</p> <p>Rapporten ställer stora förhoppningar på att öka användningen av förnyelsebar energi, särskilt outnyttjad bioenergi-potentialen som anses uppgå till 2,3 TWh/år med hänsyn tagen till begränsande faktorer. Ifrågasätter denna volympotential, ifall den avser biomaterial som inte lämpar sig för vidareförädling. Utgår ifrån att vår egen region här agerar förnuftigt och i rapporten visserligen framhäver att det möjligt finns en viss potential med att den i princip är intecknad i de ökade behoven i värmekraftverket i Falun, Kvarnsveden och Fors. Dock viktigt att nya företag och initiativ inom området vidareutvecklas.</p> <p>Regionens fossila energianvändning måste ses ur ett globalt perspektiv och blir naturgas tillgänglig för regionens industrier och fjärrvärmenät ska detta utnyttjas. Detta då naturgas kan ersätta olja, kol och gasol samt generera elkraft med hög verkningsgrad. EnergiIntelligent Dalarna bör uppmärksamma att man i framtida bränslebalanser även ska ta hänsyn till hur regionens bränsleanvändning indirekt påverkar energi- och miljöbalanser i vår omvärld.</p> <p>Föreslår ett par omformuleringar i den vision som anges på s. 6. I precisering 1, meningen ”Ambitionen för Dalarna är att halveringen uppnås tidigare.” föreslår de att den ändras till: ”Ambitionen för Dalarna är att aktivt bidra till att det svenska målet uppnås.” I precisering 2, föreslår de att ordet ”direkta” bör infogas i formuleringen, så att lydelsen blir: ”...uppvärmning och varmvattenberedning med endast begränsade direkta inslag av fossila bränslen.”</p> <p>Hoppas att den regionala insikten i rapporten om att lokala åtgärder bör optimeras i ett regionalt perspektiv även visas i aktiv handling. Exempelvis bör Länsstyrelsen kunna pröva om flera mindre (kraft-)värmeverk blir miljö- och energieffektivare än en större gemensam an-</p>	<p>gianvändning hanteras i samband med revideringen av Dalarnas miljömål. Befintliga regionala miljömål för energi och klimat redovisas i energiprogrammet, s. 6 och 12. Målen för industrin är i överensstämmelse med ambitioner nationellt.</p> <p>Den potential som avses redovisas i underlagsdelen (s. 104–105) och bygger på vad som framkommit i studier av GDE-Net, högskolan och Skogsvårdsstyrelsen. Potentialen utgör inget mål eller beslutstext i energiprogrammet utan är en redovisning av studierna. För att ta hänsyn till synpunkten kompletteras underlagsdelens text på s. 105 efter stycke 5 (som börjar ”Nuvarande användning...”) med ett nytt stycke:</p> <p><i>”De redovisade studierna över biobränslepotentialen tar inte hänsyn till konkurrerande användningsområden. De biobränslen som kan tas ut kan också i viss utsträckning användas till massaved eller annan vidareförädling.”</i></p> <p>I energiprogrammet förs ett resonemang om naturgasens för- och nackdelar, men programmet i sig tar inte ställning i naturgasfrågan.</p> <p>De skrivningar som återges i rutan på s. 6 är mål som ingår i Dalarnas miljömål. Dessa revideras i en egen process under 2006.</p>
--	--

<p>läggning för flera tätorter. Hoppas att man i framtiden styr så att installation av individuella villavärmepumpar undviks inom potentiell fjärrvärmeområden.</p> <p>Beträffande ett citat på s. 67 om PFE (Energi-myndighetens program för energieffektivisering inom industrin) påpekar de att deltagande i programmet kräver arbetsinsatser och investeringar. De skattelättnader på 60 miljoner som medverkan i programmet ger Kvarnsveden ska ställas mot detta. Övriga Storaenso bruk i regionen får inte lika stor skattelättnad.</p> <p>Storaenso verkar i en intressant region, senast manifesterat med beslutet att förlägga PM12 till Dalarna. Med den ökade samverkan, kunskapsspridning och insyn i olika verksamheters förutsättningar som rapporten betonar så har de goda möjligheter att fortsatt vara en del av den framtida samhällsstrukturen och ta sitt delansvar för de nationella energi- och miljömålen.</p>	
<p>13. Rättviks kommun (genom Kommunstyrelsens allmänna utskott)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Programmet går väl i linje med kommunens ambitioner inom energiområdet och att de ser positivt på programmet och en samverkan. Den ambitiösa målsättningen ställer höga krav på deltagande från kommuner m.fl.</p> <p>En starkare betoning på de möjligheter energiomställningen öppnar för att utveckla arbetsmarknaden i vår region vore önskvärd. Det är viktigt att programmet medverkar till ökad kompetens och att kunskapen sprids.</p> <p>T.ex. ett regionalt energitekniskt centrum, i samarbete mellan högskola, näringsliv och kommuner skulle kunna vara en motor för att driva på utvecklingen i Dalarna. Detta skulle samla kompetens, utbildningsinsatser, hålla koll på teknisk utveckling, utveckla smarta energilösningar och marknadsföra det EnergiIntelligenta Dalarna.</p> <p>Kommunerna har i programmet fått en ganska</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i besluts- och underlagdelen. En fråga föreslås att lämnas över till den nya projektorganisationen.</i></p> <p>Rättviks synpunkt bedöms relevant, men inga ytterligare tillägg föreslås med anledning av denna. Energiomställningens betydelse för att utveckla arbetsmarknaden är en viktig fråga och den berörs också i programmet, exempelvis s. 5 ("Nya företagsmöjligheter och arbetstillfällen kan också skapas"). Dessutom är ett mål att programmet ska bidra till Dalastrategins målsättningar, där frågor om arbetsmarknad och ekonomi är mer utvecklade. Se motsvarande synpunkt från Borlänge kommun.</p> <p>Ett energitekniskt centrum enligt Rättviks modell bedöms som en god idé och skulle kunna bidra till genomförandet av ett flertal åtgärder och ambitioner i energiprogrammet inom framför allt området företagande och kompetens. <i>För att beakta idén föreslås att frågan lämnas över till den nya projektorganisationen för EnergiIntelligent Dalarna att närmare studera möjligheterna att etablera ett regionalt energitekniskt centrum eller liknande.</i></p>

<p>stor roll. Det är viktigt att detta inte innebär ökade kostnader för kommunen.</p> <p>Det är viktigt att hålla isär tillsyn från t.ex. rådgivning så att myndighetsrollen inte blir otydlig.</p> <p>Det är viktigt att avgifterna för fjärr- och närvärme hålls nere för att få en så hög anslutning som möjligt, samtidigt som bolagen måste få ekonomisk täckning.</p> <p>Kommunen ställer sig positiv till en utbyggnad av vindkraften. Större tyngd på vindkraftens möjligheter kan läggas i programmet. Lokalt ägande och påverkan är viktiga faktorer för att öka intresset. Länsstyrelsen bör kunna ge direktiv att stimulera lokalt delägande så att energi- och miljövinster stannar i länet.</p> <p>Det är viktigt att bevara det öppna landskapet och arbetstillfällena inom jordbruket. Energi- grödor kan vara ett viktigt komplement för jordbrukarna. Viktigt här är att använda grödor som smälter in i landskapet. Spannmål och vallgrödor är exempel på energigrödor som kan spela en stor roll. Kopplingen mellan energigrödor och bevarandet av det öppna landskapet kan belysas tydligare i programmet. Programmet bör utvecklas och peka på den möjlighet att ta tillvara spannmålsodlingen.</p> <p>Avsnitten om fjärr- och närvärme samt kraftvärme skulle med fördel kunna slås ihop. Kraftvärme är inte en teknisk lösning som uteslutande hög till de större anläggningarna, som påstås i texten. Utveckling av småskalig kraftvärme bör uppmuntras. Vid all nyetablering av fjärr- och närvärme bör möjligheten att komplettera med kraftproduktion beaktas. Det pågår t.o.m. en utveckling av kraftvärme för småhus. Texten i programmet bör hela tiden uppmuntra till nya innovationer.</p> <p>Att styra stimulansmedel genom Lagen om offentlig upphandling kan vara hämmande på mindre projekt som det ofta rör sig om. Bra åtgärder är att ge stimulansbidrag till offentliga lokaler. Att skapa en omställning från direktverkande el är väldigt viktigt.</p>	<p>Med anledning av synpunkten föreslås att stycket om vindkraft på s. 27 omformuleras enligt följande: <i>”Nationellt mål för vindkraft är 10 TWh till 2015. För Dalarnas del finns ett riktvärde från Energimyndigheten på 116 GWh. Nya beräkningar för Dalarna indikerar en större potential. Det finns också ett växande intresse för vindkraft. För närvarande är en vindkraftsanläggning i drift vid Hunflen i Vansbro och flera är på gång i Dalarna.”</i></p> <p>Kopplingen mellan öppet landskap och energi- grödor görs i programmet (s. 27 och 105) ytterligare belysning föreslås inte. <i>För att beakta synpunkten om spannmål som energigröda föreslås dock en ny åtgärd, se yttrandet från Lantbrukarnas Riksförbund.</i></p> <p>Förslaget att slå ihop avsnitten bedöms rimligt, men synpunkten föreslås att inte beaktas då två skilda avsnitt också bedöms fungera.</p> <p>I underlagsdelens avsnitt om kraftvärme, under rubriken Strategisk analys, läggs ett nytt stycke till efter det tredje stycket (som börjar ”Med hänsyn till detta...”) med lydelsen: <i>Utveckling av småskalig kraftvärme för mindre anläggningar pågår och kan på sikt bli aktuellt.</i></p>
---	---

<p>14. Högskolan Dalarna (genom Agneta Stark, rektor)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Med tanke på energimarknadens avreglering och samhällets begränsade möjligheter att styra andas rapporten lite för mycket svunna tiders planekonomi där samhällets olika funktioner kunde detaljstyra.</p> <p>Energi- och klimatfrågorna är globala. Tycker inte rapporten tillräckligt tydligt betraktar energifrågan som global. Marknaden kommer att avgöra var Dalarnas energiråvaror kommer att förbrukas. Energiforskningen och utbildningen vid Högskolan Dalarna är också global. Högskolans kompetens borde i högre grad tas tillvara för att utbilda både magistrar och hantverkare samt föra ut produkterna på marknaden.</p> <p>Rapporten visar på möjliga experiment och alternativ men behandlar inte hela kedjan från energiråvaror via omvandling till slutanvändning.</p> <p>Energieffektivisering är inte bara en teknikfråga för specialister utan måste i större utsträckning fokuseras på folkbildning och delaktighet. Vid några högskolor finns redan kunskaper för att utveckla energirådgivningen. Även Högskolan Dalarna borde ges denna profil. Energirådgivarna skulle kunna tillhöra eller knytas till Högskolan.</p> <p>En kortare och populariserad version av EnergiIntelligent Dalarna skulle med fördel kunna distribueras till dalfolket.</p> <p>Högskolan tycker att ett gediget arbete presenteras i rapporten och ser fram emot det fortsatta arbetet i projektform där de tror och hoppas att de kan delta och bidra. De har kvalificerade forskare och utbildare och ett omfattande internationellt nätverk inom förnybar energi.</p> <p>Viktigt att komma ihåg att det blir konkurrens om biomassan i framtiden och att skogen inte är oändlig. Därför måste solenergin finnas med redan från början i projektplaneringen.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar. Två frågor föreslås lämnas över till den nya projektorganisationen.</i></p> <p>Högskolans påpekande om samhällets begränsade möjligheter att påverka är förvisso riktig. Men ambitionen i programmet är att belysa vad olika aktörer i Dalarna ändå kan göra med hjälp av de styrmedel som finns.</p> <p>Påpekandet om att globala aspekter utifrån miljö, marknad m.m. kan utvecklas bedöms relevant, men inga ytterligare tillägg föreslås.</p> <p>Att ta till vara Högskolans kompetens ingår som en ambition i programmet och att Högskolan också pekar på detta är mycket positivt.</p> <p>Påpekandet bedöms relevant, men ett beaktande av synpunkten kräver ett mer omfattande arbete än vad som är möjligt.</p> <p>Synpunkten bedöms viktig och i programmet finns också liknande resonemang, bl.a. i texten under framgångsfaktorn Höjd energikompetens, s. 10.</p> <p><i>Frågan om Högskolans samverkan med energirådgivningen föreslås lämnas över till den nya projektorganisationen för EnergiIntelligent Dalarna.</i></p> <p><i>Frågan om en populärversion och hur arbetet med EnergiIntelligent Dalarna får en bred spridning föreslås lämnas över till den nya projektorganisationen för EnergiIntelligent Dalarna.</i></p>
--	---

<p>15. Företagarna Dalarna (genom Carl-Erik Nyström, ordförande)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll</i></p> <p>Tillgång till energi på konkurrenskraftiga villkor är en nödvändighet för Dalarnas företagare. Tillgång på billig energi har varit en fördel för Dalarnas näringsliv och så måste det också vara framledes.</p> <p>Ser positivt på satsning på vind, sol och bioenergi vilket ger förutsättningar för nya företagare inom energisektorn. Viktigt att småskalig vattenkraft stimuleras. Mångfalden inom energisektorn är Dalarnas framtid.</p> <p>Såväl inom utbildning som inom FoU måste energifrågorna ges större utrymme.</p> <p>En utbyggd energirådgivning ska ge konkreta och mätbara resultat, för risken är annars att företagarna kommer att se rådgivningen som ytterligare en försörjning av en tredje part.</p> <p>Måste få förtydliga att om energieffektivitet innebär besparingar.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>
<p>16. Hedemora kommun (genom Kommunstyrelsens arbetsutskott)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll</i></p> <p>Förslaget till program för regional energisamverkan tillstyrks. Energieffektivisering och ökad användning av förnybar energi kommer att vara högprioriterade för lång tid framåt. Det är därför bra att programmet också prioriterar dessa områden.</p> <p>Kommunens arbete med energiplanen är i enlighet med det föreslagna programmet och det bör därför beslutas om en permanent energigrupp.</p> <p>Region Dalarna föreslås lyfta frågan om installatörsutbildningar och nätverksbyggande mellan företag inom branschen för att skapa förutsättningar för värmeanläggningar med förnybar energi, t.ex. solenergi och biobränsle.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar men däremot ett förslag till att lämna över en fråga till den nya projektorganisationen.</i></p> <p>Frågan bedöms viktig och fångas in i flera åtgärder som ingår i programmet. <i>För att särskilt beakta synpunkten föreslås att frågan lämnas över till den nya projektorganisationen för EnergiIntelligent Dalarna.</i></p>
<p>17. Borlänge kommun (genom Kommunstyrelsens finansutskott)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas över programmets innehåll.</i></p> <p>Yttrandet är framtaget av kommunen tillsammans med Borlänge Energi.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>

<p>Förslaget till energiprogram är väl utformat och mycket ambitiöst., vilket för Dalarnas del är välmotiverat. Länet har stora möjligheter att ligga i fronten av omställningsarbetet och skapa tillväxt i energibranschen – inom träddränslesektorn men också inom exempelvis energitjänster och energieffektivisering.</p> <p>Ambitionen att vara en nationell föregångare är ofta framträdande i regionala och kommunala program. Det finns en risk att uttrycken slits ut.</p> <p>Erfarenheter av tidigare programs brister på resultat visar att programarbete behöver utformas som ett sammanhängande system med nuläge, mål, strategier och åtgärder med utpekad ansvarig och tidsplan samt uppföljning.</p> <p>Programförslaget stannar där det verkliga genomförandearbetet tar vid. Utpekade ansvariga och tidsplan saknas, vilket oftast leder till att ”alla väntar på någon”. I förklaringstexterna under respektive åtgärd formuleras en blandning av förutsättningar, uppräknig av aktörer blandat med vaga framtidsanalyser. Programmet såväl som varje enskilt åtgärdsförslag måste betraktas som inledningen av en process som har tydliga mätbara mål. Ett stort antal aktörer förväntas ta på sig ett ansvar. Det vore av vikt att de olika processernas förlopp beskrivs så långt möjligt.</p> <p>Energibolagen är viktiga och många gånger starka aktörer. Deras möjligheter att inneha en stark roll i genomförandet bör förtydligas. Kommunens möjligheter att genomföra åtgärder ökar om man utövar ett strakt ägarinflytande. Det är därför viktigt att kommunen utövar ett aktivt ägande i sina bolag.</p> <p>Borlänge kommun menar att ett treårigt projekt inte är tillräckligt för att genomföra de åtgärder som finns beskrivna. Förslaget behöver därför kompletteras med en bättre processbeskrivning för programmet som helhet, bättre beskrivningar och bättre preciseringar under de åtgärdsförslag som valts, ett ytterligare avsnitt som beskriver uppföljning/utvärdering.</p>	<p>Ambitionen med energiprogrammet är att den som framförs, att arbetet ska utformas som ett sammanhängande system.</p> <p>Påpekande att åtgärderna sedan programmet fastställts måste konkretiseras är helt korrekt. Att komma längre i konkretisering nu är inte möjligt, såsom arbetet lagts upp. Inflikas kan dock att detta program knappast har lägre konkretiseringsgrad än andra liknande, snarast tvärtom. I beslutdelen (s. 14, 28–29) beskrivs något hur det fortsatta arbetet är tänkt att bedrivas. För åtgärder som ska initieras i regional samverkan förutsätts projektet EnergiIntelligent Dalarna vara en pådrivande, samordnande, part. Andra processer som GDE-Nets nätverk, Byggdialog Dalarna ses som viktiga parter att ta om hand åtgärder. Åtgärderna kan också ses som inspiration till egna initiativ bland aktörer, inte minst kommunerna.</p> <p>Intentionen är att den regionala energisamverkan ska vara långsiktig, dvs. fortsätta sedan treårsprojektet avslutats. Målsättningen är vidare inte att alla åtgärder ska ha genomförts under treårsperioden, inte ens till 2010 (se rutan på s. 11). Processbeskrivning och konkretisering av åtgärder är en central uppgift för den nya projektorganisationen. För synpunkten om uppföljning, se kommentar över yttrandet från Gagnefs kommun.</p>
--	---

<p>Ett program med så stora potentiella möjligheter för utveckling av Dalarna borde tillföras en djupare ekonomisk analys. Hur stora marknader finns tillgänglig? Hur stora besparingar i ekonomiska termer innebär energieffektiviseringar?</p> <p>För att ytterligare ge programmet ex extra stark genomförandekraft borde det åtföljas ett specifikt medelsanslag. Dessa medel är en signal till inblandade att Dalarna menar allvar.</p> <p>Den elintensiva industrins behov i Dalarna ska beaktas. Under en övergångsperiod bör naturgasanvändning stödjas som ersättning för andra fossila bränslen.</p>	<p>Synpunkten bedöms relevant, men inga ytterligare tillägg föreslås. Ekonomin är mycket viktig i detta sammanhang och något som ses som drivkraft till genomförande av åtgärder. Detta berörs också i programmet. Dessutom är ett mål att detta ska bidra till Dalastrategins målsättningar, där frågor om ekonomi är mer utvecklade. Se motsvarande synpunkt från Rättviks kommun.</p> <p>Ambitionen är att projektet EnergiIntelligent Dalarna ska ha medel till sitt förfogande.</p> <p>I programmet framgår den elintensiva industrins betydelse för Dalarna (bl.a. s. 5). Programmets mål bör även kunna ge positiva effekter för den elintensiva industrin. Påpekas kan att de största basindustrierna inte står i fokus i detta program. Energiprogrammet tar inte ställning för eller emot naturgas. Bland de aktörer som medverkar i samverkan finns olika uppfattningar. Länsstyrelsen medverkar nu som myndighet i en pågående MKB-process om introduktion av naturgas.</p>
<p>18. Region Dalarna (genom Peter Hultqvist, ordförande)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas över programmets innehåll.</i></p> <p>Programmet är mycket väl genomarbetat. Region Dalarna instämmer i synpunkterna som Dalarnas Kommunförbund lämnat, men betonar att ett regionalt energiprogram tydligare bör belysa Dalarna med sina energikrävande processer, vilket för den delen inte innebär att man underskattar effekterna av energieffektivisering och omställning till förnybar energi även för industrin. I det fortsatta arbetet och som en övergång för att lösa industrins energiförsörjning ställer sig Region Dalarna positiva till en gasledning till Dalarna. Region Dalarna vill också betona vikten av att arbeta för alternativa lösningar för eluppvärmning för att frigöra el för att försörja den elintensiva industrin.</p> <p>Transportsektorns energifrågor utvecklas inte närmare i programmet, utan finns med i projektet DalaMaTs. Region Dalarna vill ändå lyfta fram behovet av transporter för Dalarna både när det gäller industri- och persontransporter. Järnvägens betydelse för transporter bör belysas i programmet. En väl fungerande järnväg skapar förutsättningar för minskad klimat-</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i besluts- och underlagdelen.</i></p> <p>Energiprogrammets avsnitt om industrin och näringslivet (beslutsdelen s. 18–20, underlagdelen s. 65–75) ger en belysning av industrin. Denna hade kunnat göras mer utförlig och ekonomiska aspekter hade kunnat utvecklas mer. Att göra detta nu är inte möjligt. Vid Region Dalarnas energiseminarium den 21 september 2005 stod denna typ av frågor i fokus. <i>För att beakta synpunkten föreslås att dokumentationen från detta seminarium medföljer som en bilaga till energigrammet.</i> Inget hindrar att mer fokus läggs på denna typ av frågor framöver inom ramen för EnergiIntelligent Dalarna, om medverkande parter så önskar. Avseende naturgas, se kommentar till yttrande från Borlänge kommun.</p> <p>DalaMaTs omnämns i programmet (s. 29), men för att beakta synpunkten kompletteras beslutsdelens avsnitt Vision, s. 5, under rubriken Ett hållbart energisystem med ett nytt sista stycke som får lydelsen: <i>”För ett hållbart energisystem är det också avgörande att effektivisera och miljöanpassa transporter, bl.a. genom att nyttja järnvägen</i></p>

<p>påverkan.</p> <p>Betonar energifrågans stora betydelse och anser att det är viktigt att det blir en fortsättning såsom också föreslås i programmet. I samverkan inför upplägget och planering av det fortsatta arbetet vill Region Dalarna vara med och ta ett tydligt ansvar. Vid ett projektupplägg erbjuder Region Dalarna sig att delta och även vara med i en styrgrupp.</p>	<p><i>bättre. Ett attraktivt transportsystem är viktigt för Dalarna både när det gäller gods- och persontransporter. Transporternas energifrågor utvecklas inte i detta program.”</i></p>
<p>19. GDE-Net (genom Kjell Höglin, ordförande, och Claes Rosengren, verksamhetschef)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.</i></p> <p>Programmets innehåll och tyngdpunkterna sammanfaller väl med målsättningarna för vår egen verksamhet. Programmet speglar på ett bra sätt devisen ”think globally – act locally”.</p> <p>Åtgärdsförslagen är redovisade utifrån olika sektorer och kan i praktiskt arbete säkert samordnas så att dubbelarbete undviks.</p> <p>För det fortsatta arbetet ser de det som mycket viktigt att arbetet kan fortsätta utan större dröjsmål. En viktig faktor i detta sammanhang är finansieringen.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>
<p>20. Avesta kommun (genom Kommunstyrelsen)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas över programmets innehåll.</i></p> <p>Programmet tar på ett inträngande och heltäckande sätt upp energiproblematiken i Dalarna och hur den ska lösas på ett hållbart sätt. För att göra programmet tillgängligare behöver en förkortad version av de bägge delarna tas fram</p> <p>Programmet spänner över stora områden och prioriteringar bland alla arbetsuppgifter behöver göras, så att de viktigaste delarna tas först.</p> <p>Beslutsdelens genomförandebeskrivning behöver göras tydligare, gärna med en klar ansvarsfördelning inom varje programområde. Den behöver också kompletteras med när i tiden utvärderingar ska göras och av vem.</p> <p>Det vore bra om underlagsdelens statistik även kunde fås på kommunal nivå.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar men däremot ett förslag till att överlämna en fråga till den nya projektorganisationen.</i></p> <p><i>Frågan om en kortversion av energiprogrammet föreslås lämnas över till den nya projektorganisationen för EnergiIntelligent Dalarna, se även yttrande från Högskolan.</i></p> <p>Inom ramen för projektet EnergiIntelligent Dalarna kommer prioriteringar att göras.</p> <p>Här hänvisas till den kommentar som ges i yttrandet från Borlänge kommun över liknande synpunkter.</p> <p>Mycket av den statistik som redovisas i programmet har också kommunal upplösning, bl.a. är uppgifter hämtade från SCB:s energi-</p>

	<p>balanser. Inom ramen för den regionala miljömålsuppföljningen kommer indikatorer och statistik på kommunal nivå att redovisas. GDE-Net sammanställer med jämna mellanrum kommunal energistatistik.</p>
<p>21. Malungs kommun (genom Miljönämnden)</p> <p><i>Inga särskilda synpunkter framförs över programmens innehåll.</i></p> <p>Tillstyrker programmet för regional energisamverkan. Programmet är genomarbetat med realistiska och behövliga åtgärdsförslag samt information om ”vem som gör vad”.</p> <p>I programmet hänvisas till frågor som rör byggnadsnämndens och tekniska förvaltningens ansvarsområden i kommunen. I dessa frågor tar inte Miljönämnden ställning, utan hänvisar till det yttrande som kommer att avges av Kommunstyrelsen.</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett förslag till justeringar.</i></p>
<p>22. Orsa kommun (genom Kommunstyrelsens Au)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Kommunstyrelsens Au ställer sig bakom yttranden från sin miljö- och hälsoskyddsmynd, energirådgivare och byggnadsinspektör samt gör kompletteringen att GDE-Net har stor betydelse vid genomförandet. De beslutar även att delge Region Dalarna yttrandena.</p> <p><i>Miljönämnden:</i> Programmet är mycket ambitiöst och bra. Dalarna ska ligga i framkant. Ser man detta som en möjlighet finns även en stor tillväxtfaktor. Kommunernas roll är viktig och mycket av föreslagna åtgärder läggs på energirådgivarna. Det måste till extra pengar för att genomföra detta. Programmet kräver att kommunerna har viljan att delta. Orsa har en energiplan och avser att arbeta i den inriktning som beskrivs. De avser också att bidra inom tillsynen. Samverkan och morot är bättre än piskan. Den största utmaningen är att få enskilda fastighetsägarna med i programmet. Bostadsbolagen kan nås genom Byggdialog Dalarna, villaägare genom energirådgivningen. Bioenergiprojektet som drivs av Region Siljan och där nu Norra Dalarnas Bioenergiförening bildas är ett bra exempel på samverkan. Föreslår avslutningsvis att geotermi och därtill knuten teknikutveckling beaktas samt ställer sig positiv till programmet med synpunkter de tagit upp.</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i besluts- och underlagsdelen.</i></p> <p>Extra resurser söks för samverkansinsatser i anslutning till programmet, bl.a. energirådgivning. Ambitionen med dessa är att de ska vara till nytta för arbetet i kommunerna.</p> <p>Bioenergiprojektet som drivits av Region Siljan tas upp i energiprogrammet och avspeglas också i två av programmets åtgärder (åtgärd 2 och 5 s. 110).</p> <p>Geotermi behandlas i underlagsdelen (s. 107). För att beakta synpunkten föreslås att underlagsdelens avsnitt om förnybar energi, texten under åtgärd 5 (s. 110), kompletteras med understruken text: ”Åtgärd 5. Stödja pågående initiativ och projekt i Dalarna för ökad användning förnybar energi. I Dalarna pågår ett flertal projekt, bl.a: Bioenergi i norra Dalarna (Region Siljan), Västerdala bioenergi (Satsningar i Vansbro), Närvärmeutbyggnader i ett flertal kommuner, användning av energigrödor (GDE-Net, SLU m.fl.), <u>geotermi och därtill knuten teknikutveckling samt</u> och olika projekt vid Högskolan</p>

<p><i>Energirådgivaren:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Är i det stora hela nöjd med utformningen. Dokumentet borde kunna användas som mall för alla kommunala energiplaner i Dalarna. • Tycker målet ”El för uppvärmning: lägre 2010 än 2000” (s. 12) inte är tillräckligt ambitiöst. • I underlagsdelens avsnitt om energirådgivning (s. 50) står: ”Tidigare har rådgivningen enbart avsett enskilda hushåll, men nu omfattar den även företag och mindre industrier.” Detta är felaktigt. Rådgivningen skulle rikta sig mot föreningar och mindre företag redan då beslutet togs 1997. • Uppgift i tabellen på s. 51 om att energirådgivningen i Mora och Orsa ligger under Miljöförvaltningen är fel, den ligger under Stadsarkitektkontoret i båda kommunerna. • I rutan på s. 86 står: ”Tekniken och utrustningen har på senare tid visat sig innebära utsläpp av icke önskvärt innehåll.” Detta kan misstolkas som att all vedeldning är skadlig. Vill ändra till följande: ”Den äldre typen av teknik och utrustning, innebär utsläpp av icke önskvärt innehåll, medan däremot med modern teknik och utrustning är utsläppen försumbara.” <p><i>Byggnadsinspektör:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Materialet är omfattande och i många fall väl genomtänkt. Kan dock göras lättillgängligare och borde språkgranskas, textvolymen kan sannolikt minska med 30 procent. • Föreslår att de nya konverteringsstöden ska nämnas i sammanfattningen (s. 3) eller under berslutsdelens avsnitt med åtgärder för konvertering (s. 22) • Föreslår att den genomgående rubriken ”Turistnäringen (i fjällområdet)” ändras till: ”Turistnäringen (i fjällområdet och liknande områden)” eller ”Turistnäringen (i fjällområdet och vintersportområden i övrigt)” 	<p>Dalarna (SERC och Garpenberg). Dessa och andra bör stödjas på olika sätt. Den regionala energisamverkan kan verka för detta.”</p> <p>Målen på s. 12 är Dalarnas miljömål, vilka revideras i en egen process under 2006.</p> <p>Meningen (s. 50) ”Tidigare har rådgivningen enbart avsett enskilda hushåll...” ersätts av meningen: ”Tidigare har rådgivningen nästan enbart riktats mot enskilda hushåll, men nu uppmärksammas även mer än tidigare företag och mindre industrier.”</p> <p>I tabellen på s. 51 ersätts miljöförvaltningen med <i>stadsarkitektkontoret</i> för Orsa och Mora.</p> <p>Meningen ”Tekniken och utrustningen har på senare tid...” i rutan på s. 86 ändras till: ”Den äldre typen av teknik och utrustning innebär utsläpp av icke önskvärt innehåll, medan däremot utsläppen är försumbara med modern teknik och utrustning samt kunskap hos den som eldar.”</p> <p>Synpunkten är relevant, men ytterligare språkgranskning föreslås inte ske.</p> <p>De nya konverteringsstöden är de som avses i åtgärd 4 (s. 22). I underlagsdelen (s. 84 och 87) beskrivs stöden något mer. Ingen ytterligare komplettering av texten föreslås.</p> <p>Rubriken ”Turistnäringen (i fjällområdet)” ändras genomgående till: ”Turistnäringen (i vintersportområden)”.</p>
<p>23. Malungs kommun (genom Kommunstyrelsens Au)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>”Norra Dalarnas Bioenergiförening” nämns, men borde kanske lyftas fram ännu tydligare i programmet.</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett några förslag till kompletteringar i besluts- och underlagsdelen.</i></p> <p>Bioenergiinitiativet som nu resulterat i Norra Dalarnas Bioenergiförening nämns på flera ställen i programmet. Ingen specifik åtgärd avser projektet, men projektet nämns som exempel under två åtgärder (s. 110). <i>För att be-</i></p>

<p>Malung har under många år arbetet med förnybar energi. Genom regional samverkan skulle deras erfarenheter kunna vara till nytta för andra, samtidigt som de skulle kunna nyttja spetskompetens. Olika former av samarbete på regional nivå bör uppmuntras på alla sätt.</p> <p>Malungs kommun har för avsikt att upprätta en energiplan, men ser gärna att det kan ske i form av en regional planeringsprocess med lokala tillämpningar, liksom sker inom avfallsområdet, där Dalarnas som första län upprättar en regional avfallsplan.</p> <p>Att bilda lokala energiplaneringsgrupper i kommunerna bör prioriteras.</p> <p>Att arbeta in Dalarnas miljömål i energiprogrammet ger ökad tyngd åt miljömålen och bör ge bättre resultat än att införa ytterligare mål i detta program.</p> <p>Åtgärdsprogrammet är mycket ambitiöst. För</p>	<p><i>akta synpunkten görs några kompletteringar föranledda av yttrandet från Mora kommun, se detta.</i></p> <p>Samordning mellan kommuner i arbetet med energiplanering och stöd från den regionala nivån med underlag etc. finner Länsstyrelsen positivt. Med anledning av synpunkten från Malung och Boverket kompletteras beslutsdelens brödtext under energiplanering, s. 16, med följande mening före den näst sista meningen: <i>”Identifiering och framtagande av nya planeringsunderlag, samordning mellan kommunerna och stöd från den regionala nivån är viktigt i arbetet med att utveckla energiplaneringen.”</i></p> <p>Vidare kompletteras underlagsdelens beskrivning av åtgärd 1, s. 56, med följande understruken text: <i>”Åtgärd 1. Utveckla energiplaneringen och energifrågor i annan kommunal/regional planering. Åtgärden avser dels att få fram en ny generation kommunala energiplaner och stödjande insatser till kommunerna i detta arbete, dels att utreda och pröva hur energi i högre grad kan beaktas i andra typer av planer: detaljplaner, översiktsplaner, regionala program etc. <u>I åtgärden avses även att se över hur det regionala energiprogrammet kan utvecklas som planeringsunderlag samt behov av ytterligare planeringsunderlag på energiområdet. Möjligheterna att samordna kommunernas energiplanering i likhet med vad som skett inom avfallsområdet bör studeras. Kunskap från den nationella nivån bör nyttjas och spridas, liksom goda exempel. Koppling till miljömålsuppföljning och övrigt miljömålsarbete är naturlig. Kommunernas medverkan är avgörande. GDE-Net och Länsstyrelsen bör stödja och vägleda. För regional planering är Region Dalarna en central aktör. Byggdialog Dalarna och Dala-MaTs kan användas som fora för dialog med bygg- respektive transportsektorn.”</u></i></p> <p>Ambitionen att sådana grupper ska bildas ingår som en åtgärd i programmet.</p> <p>Att öka statsanslagen för energirådgivning kan</p>
--	--

<p>små kommuner blir det svårt att frigöra resurser så att en ökad satsning går att realisera. I så fall måste ytterligare medel tillskjutas i form av statsbidrag.</p> <p>En strävan för kommunen har länge varit att i planeringen kunna styra uppvärmningen i fjällen till förnybar energi istället för el. Förhoppningsvis kan energiprogrammet fungera som ett viktigt stöd för att komma vidare inom detta område.</p> <p>Avsnittet om genomförande av programmet framstår som otydlig och svävande. Frågor om organisation och finansiering behandlas i svepande formuleringar. Man kan utläsa att genomförandet av åtgärderna i huvudsak kommer att ske inom ramen för nuvarande organisationer och utan annat än marginellt tillskott av resurser.</p> <p>Sammanfattningsvis ställer sig Malungs kommun mycket positiv till det upprättade programmet. Samtidigt framhåller de svårigheten att, i en liten kommun, avsätta nya resurser för detta ändamål. Om inte extra medel tillskjuts, t.ex. i form av utökat statsbidrag för energirådgivning riskerar programmet att bli ytterligare en hyllvärmare.</p>	<p>EnergiIntelligent Dalarna verka för men det är en fråga som riksdagen beslutar om. Däremot är målsättningen att de ambitioner som i programmet gör Dalarna till föregångare och exempel också ska ges extra resurser. Olika samverkansprojekt som kommer att påbörjas ska komma kommunerna till del på ett positivt sätt.</p> <p>I den projektplan för det treåriga projekt inom vilket energisamverkan kommer att byggas upp ingår att ta ett ansvar för konkretisering av genomförandet och även frågor om finansiering.</p>
<p>24. Boverket (genom Kerstin Hugne, chef Stads- och regionenheten, i beredningen har deltagit Yogesh Kumar, ByggaBoDialogen, Lisa Rodin, Hållbarhetsrådet, och Bengt Larén, föredragande)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Länsstyrelsen har tagit fram ett mycket bra förslag till program på energiområdet som är både ambitiöst och brett. Tror att det har möjligheter att ytterligare utvecklas. Boverket vill poängtera att det är ett mycket intressant utvecklingsarbete på energiområdet som Länsstyrelsen i Dalarna bedriver som verket följer med intresse.</p> <p>Kommunernas energiarbete har analyserats på ett överskådligt sätt. Bra att länsstyrelsen föreslår att energiplaneringen ska utvecklas. Boverket har efterlyst att lagen om kommunal energiplanering borde utvärderas om den svarar upp mot dagens behov. Ett problem är också att det inte finns något motsvarande instrument som kommunala energiplaner på regional</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett några förslag till justeringar i besluts- och underlagsdelen.</i></p>

<p>och nationell nivå.</p> <p>Länsstyrelsens kunskap om kommunernas energiplanering är av betydelse i den pågående fördjupade utvärderingen av miljö kvalitetsmålen, bl.a. planeringsmålet i God bebyggd miljö.</p> <p>Den breda ansatsen i Länsstyrelsens energiinitiativ med Dalarnas energiprogram, Byggdialog i Dalarna och Dala-MaTs-miljöanpassat energisystem är intressant.</p> <p>Planeringsdelmålet att <i>fysisk planering och samhällsbyggande ska grundas på program och strategier för (bl.a.) hur energianvändningen ska effektiviseras...</i> kan tolkas så att om det finns behov av regionala program. Länsstyrelsens material uppfyller delar av vad som kan förväntas, men Länsstyrelsen bör gå vidare tillsammans med kommunerna och tydliggöra vad som krävs för att materialet ska kunna fungera för den fysiska planeringen och samhällsbyggandet. Här bör kommunernas planerare kunna bidra med sina erfarenheter. I programmet saknas också tydlig uppfattning om vad fysisk planering kan bidra med och vad som är relevant planeringsunderlag att ta fram. Detta område kan utvecklas betydligt mer.</p> <p>Regeringen har också på vindkraftsområdet givit länsstyrelserna i hela landet i uppgift att redovisa planeringsunderlag för utbyggnad av stora vindkraftsanläggningar.</p> <p>Länsstyrelsens roll, som också anges, skulle också kunna vara att studera hur eldistributionen kan göras säkrare, att föra dialog om taxor för att få ned användningen av el och annan energi. Dessa frågor borde gå att aktualisera i den regionala ByggaBoDialogen.</p> <p>Programmets förslag att identifiera kopplingar mellan energifrågan och andra mål är bra, bl.a. att hålla landskapet öppet. Andra områden som kan vara av intresse att studera är hur bebyggelse och trafik kan samspela för ett mer hållbart transportsystem, vilka områden som är lämpliga för fjärrvärme och ev. belysa i vilka bebyggelseområden solenergi skulle kunna nyttjas. Beträffande eldistribution kan erfarenheter säkert dras från ett pågående arbete som Svenska kraftnät arbetar med i Stockholm benämnt Stockholms Ström. Det är dock den konkreta översiktplaneringen på kommunerna som mer direkt kan påverka bebyggelse- och andra strukturer. Men ett bra underlag från länet kan främja goda kommunala ställningstaganden.</p>	<p>Energiprogrammet kommer att ses som en del av Länsstyrelsens regionala underlagsmaterial. Hur programmet som planeringsunderlag kan utvecklas samt behov av ytterligare planeringsunderlag på området är viktiga frågor. <i>För att beakta synpunkterna föreslås några kompletteringar som redovisas under i behandlingen av yttrandet från Malungs kommun.</i></p> <p>Exemplen utgör åtgärder i energiprogrammet och ambitionen är att de ska initieras.</p>
--	--

<p>För att belysa och integrera de olika dimensionerna av hållbar utveckling i energiprogrammet skulle frågor om jämställdhet, livsstil (kopplat till privatkonsumtion) och andra frågor kunna belysas.</p> <p>Länsstyrelsen skulle också kunna överväga att på ett systematiskt sätt göra en miljöbedömning och studera konsekvenserna av förslagen. Det kan jämföras med de formella kraven som gäller för en kommunal energiplan.</p> <p>EnergiIntelligenta Dalarna har goda möjligheter att ge underlag för den regionala utvecklingsstrategin. Ju mer samordnade målsättningarna är ju kraftfullare kan arbetet bli.</p>	<p>Ett mål i programmet (s. 11) är att andra aspekter av hållbar utveckling ska beaktas i energiarbetet. Programmet föreslås dock inte kompletteras med anledning av synpunkten.</p> <p>Frågan om miljöbedömning har varit uppe i arbetet med energiprogrammet och kommenteras (s. 38), men någon sådan har inte gjorts. Energiprogrammet bedöms kunna tjäna som ett underlag vid miljöbedömningar av kommunala planer.</p> <p>Energiprogrammet ses som ett åtgärdsprogram kopplat till såväl det regionala utvecklingsprogrammet (Dalastrategin) som Dalarnas miljömål.</p>
<p>25. Mora kommun (genom Kommunstyrelsen)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Programmet är bra och mycket ambitiöst. Kommunernas roll är viktig för att programmet ska bli utfört. Mora kommun har en energiplan med den inriktning som beskrivs i det regionala programmet. Planen revideras för närvarande. Mycket av det som finns med i det regionala programmet kan inarbetas.</p> <p>Mycket av föreslagna åtgärder läggs på energirådgivarna. Det kommer att innebära problem för de små kommunerna med tanke på att det inte finns utrymme för närvarande att med kommunala medel utveckla energirådgivningen. Det måste till externa pengar för att genomföra detta.</p> <p>Kommunen anser också att tillsynen kan bidra till att uppfylla mål i programmet.</p> <p>Den största utmaningen är att få enskilda fastighetsägarna med i programmet Bostadsbolagen kan genom byggdialogen få information, enskilda villaägare genom energirådgivningen.</p> <p>Det som föreslås om samverkan mellan kommunen, energibolag och övriga näringslivet genom arbetsgrupper stärker arbetet med att nå målen. Ett bra exempel på sådant arbete är det bioenergiprojekt som drivits inom Region Siljan där nu Norra Dalarnas Bioenergiförening bildats.</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i underlagsdelen. En fråga överlämnas till den nya projektorganisationen. Genom Länsstyrelsens beslut 2006-02-15 har beslut om sistnämnda redan fattats.</i></p> <p>Extra resurser söks för samverkansinsatser för utveckling av energirådgivning. Ambitionen med dessa ska vara till nytta för arbetet i kommunerna.</p> <p>Bioenergiprojekt nämns på flera ställen i energiprogrammet. En komplettering med omnämnande av föreningen föreslås dock enligt nedan.</p>

<p>Genom den utveckling som sker inom Region Siljan med Vansbro och Malungs kommuner är infrastrukturen för frakter av råvaror till bioenergiproduktion och färdigt bränsle till värmeanläggningar så viktig att det måste vara med i energiprogrammet. För tillväxten i norra länet kan terminalhantering av ved och tillverkning av flis ge arbetstillfällen.</p> <p>Mora kommun ser geotermi som en potentiellt intressant energikälla som bör utvecklas mer i programmet.</p> <p>För att få ett brett intresse för energiprogrammet bör det utformas i en mer lättillgänglig version, en populärversion.</p> <p>I yttrandet ingår även tjänstemannayttrande från kommunens energirådgivare som är samma yttrande som tjänstemannayttrandet från energirådgivaren i Orsa (kommunerna delar energirådgivare),</p>	<p>Underlagsdelens kapitel om förnybar energi, s 105, stycket som börjar ”Region Siljan arbetar med att utveckla nya bioenergiföretag...” kompletteras med en ny andra mening: ”<i>Norra Dalarnas Bioenergiförening har bildats som en följd av detta arbete.</i>” Stycket kompletteras vidare med följande avslutning: ”<i>Genom den utveckling som sker inom Region Siljan med Vansbro och Malungs kommuner är infrastrukturen för frakter av råvaror till bioenergiproduktion och färdigt bränsle till värmeanläggningar viktig. För tillväxten i norra länet kan terminalhantering av ved och tillverkning av flis ge arbetstillfällen.</i>”</p> <p>Geotermi behandlas i underlagsdelen (s. 107). Synpunkten om geotermi föreslås beaktas genom ett tillägg i beskrivningen av åtgärd 5 (s. 110), se vidare Orsa kommuns yttrande.</p> <p>Synpunkten beaktas genom att frågan överlämnas till den nya projektorganisationen, se vidare yttrandena från Högskolan Dalarna och Avesta kommun.</p> <p>Se yttrande från Orsa avseende behandling av synpunkterna från kommunens energirådgivare.</p>
<p>26. Ludvika kommun (genom Miljö- och hälsoskyddsnämnden och Tekniska nämnden)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas över programmet innehåll.</i></p> <p><i>Miljö- och hälsoskyddsnämnden:</i> EnergiIntelligent Dalarna är ett mycket omfattande dokument. Det är i sig mycket intelligent med omfattande kartläggning och ambitiösa åtgärdsförslag. Nämnden har ingen erinran men vill ändå påpeka vikten av att kommunerna bidrar med planeringsunderlag för att underlätta etablering av förnybar energi. Energianvändning styrs i hög utsträckning av energipriser.</p> <p><i>Tekniska nämnden:</i> Rapporten redovisar ett omfattande och väl genomtänkt arbete. Andemeningen beskrivs vara att skapa ett samhälle där samtliga parter med optimal effektivitet nyttjar energiresurserna. De visioner som beskrivs kommer att kräva stor kunskap, förståelse och engagemang från politiskt håll förutom berörda tjänstemän. I dagsläget pågår i den kommunala verksamheten fjärrvärmekonverteringar, anpassning till förnybara energilösningar och energirådgivning. Med det sam-</p>	<p><i>Yttrandet har inte föranlett några förslag till justeringar.</i></p>

<p>hålls ansvar som åligger en offentlig organisation kan detta regionala energiprogram endast ses med positiv anda.</p>	
<p>27. Falu kommun (genom Kommunstyrelsens utvecklingsutskott)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Kommunstyrelseförvaltningarna miljö och stadsbyggnadskontoret har tillsammans med Falu Energi & Vatten AB upprättat ett samordnat yttrande för Falu kommun.</p> <p>Finner att remissversionen av programmet är väl genomarbetat och strukturerat samt ligger väl i linje med vad Falu kommun arbetar med inom energiområdet.</p> <p>Önskar några tillägg:</p> <ul style="list-style-type: none"> ● Utveckla texten om att transportsektorn behöver effektiviseras och miljöanpassas. ● Det behöver tydliggöras tidigt att det är i Dala-MaTs som transportfrågorna tas upp. ● Kapitel om intressekonflikter behöver kompletteras med ett avsnitt om solenergi. ● Fjärrkyla och möjligheten att använda bio-bränslebaserad fjärrkyla omnämns inte, varför komplettering bör ske. <p><i>Planering:</i> Programmet framhåller att samhällsplanering kan bidra till uthålliga energilösningar. För att detta ska kunna uppnås är det viktigt med samverkan så att energifrågorna ges det utrymme och de resurser som behövs.</p> <p><i>Energirådgivning:</i> Att utveckla energirådgivningen förutsätter att resurser kan prioriteras för detta. Ska rådgivningen expandera och även gälla andra områden än idag måste det till utbildning. Förbättrad energirådgivning beror inte enbart Miljöbalken utan kan även behöva utvecklas inom Plan- och bygglagen. Hur ska mål för energirådgivningen se ut? Energirådgivning, även internt inom kommunen, kan ev. samordnas med de kommunala bolagen.</p> <p><i>Transporter:</i> Transporternas energifrågor berörs ytterst kortfattat eftersom dessa frågor hänförs till Dala-MaTs. Möjligen skulle programmet vinna på att texten utvecklades lite mer. Det behöver tydliggöras tidigt i dokumentet att det är i Dala-MaTs transportfrågorna tas upp. Det är i sin ordning om det sker en bra samordning, men det vore trots allt bra att ha allt samlat på ett ställe.</p> <p><i>Alternativ energi:</i> Det är bra att de förnybara (alternativa) energislagen lyfts fram. Det finns</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett förslag till några justeringar i besluts- och underlagsdelen. Genom Länsstyrelsens beslut 2006-02-15 har beslut om en av dessa redan fattats.</i></p> <p>Synpunkterna föreslås beaktas, se vidare nedan.</p> <p>Energirådgivning är ett prioriterat område i energiprogrammet och en diskussion pågår mellan GDE-Net, Länsstyrelsen och Energi-myndigheten om utvecklingsarbete inom detta område.</p> <p>Det tillägg som har gjorts i beslutsdelens avsnitt Vision, s. 5, med anledning av synpunkt från Region Dalarna ses som ett beaktande även av synpunkten från Falun om att transportfrågorna behöver utvecklas. Beträffande synpunkten om att Dala-MaTs bör nämnas tidigt föreslås en ny mening i förordet med lydelsen: ”Transportsektorn tas inte upp i detta program utan i Dala-MaTs.”</p> <p>Avsnittet om intresse konflikter, s. 109, kompletteras med ett nytt näst sista stycke med</p>

<p>en stor potential för utnyttjande av solenergi på olika byggnader. Kapitel om intressekonflikter behöver kompletteras med ett avsnitt om solenergi.</p> <p><i>Upphandling</i> inom den kommunala sektorn kan utvecklas mer och även inom energiområdet.</p> <p><i>Spillvärme</i> är viktigt att utnyttja.</p> <p><i>Tillsyn:</i> Det projekt som nu startas är positivt. Energitillsyn skulle så småningom kunna utökas till flerbostadshus, kontor och lokaler. Det som står om tillsyn är bra, men insatserna kan utvecklas efterhand.</p> <p><i>Fastighetsägande:</i> I kommunens fastighetsbestånd prioriteras redan energieffektivisering. Detta stämmer väl överens med dokumentet, som verkar genomtänkt. Kommuner behöver dock avsätta medel för att genomföra de åtgärder som skissas i dokumentet. Detta eftersom besparingen inte alltid är av omedelbar ekonomisk art. Fastighetsägare ska upplysas bättre om klimpstödet.</p> <p><i>Kommunala bolagen:</i> De kommunala bolagen är viktiga för att styra om energianvändningen. Regionalt samarbete mellan kommunerna kan vara en faktor som gör att hela Dalarna går fram istället för bara vissa delar. Inom kommuner kan samarbetet mellan förvaltningar utvecklas. Under punkten samverkan mellan energibolagen på värmesidan så finns redan ett etablerat samarbete mellan Borlänge Energi, Falu Energi & Vatten samt Rättviks Teknik med framtagande av verksamhetsplan, det så kallade Värme 2050.</p> <p><i>Effektivisering och konvertering:</i> Åtgärder pågår redan delvis i olika organisationer. Informationsflödet blir då viktigt. Byggdialog Dalarna ligger då som en central resurs.</p> <p><i>Fjärrkyla:</i> Programmet innehåller inte kyla av fastigheter, industrier m.m. vilket ingår i energisystemet. För 10 år sen var det en lyx att ha luftkonditionering i bilen, idag är det närmast en självklarhet. Utvecklingen för hushållen kan gå åt samma håll. Möjligheten att använda biobränslebaserad fjärrkyla i Dalarna omnämns inte, varför komplettering bör ske. Samtidigt måste först åtgärder till för att minska behovet av fjärrkyla, t.ex. solskärmar, energisnål belysning och apparater.</p> <p><i>Fjärr-/Kraftvärme:</i> Marknadsföringen av fjärr-</p>	<p>lydelsen: ”Även andra förnybara energislag kan leda till intressekonflikter, exempelvis mellan solenergi och kulturmiljövärden.”</p> <p>Underlagsdelens text om samverkan mellan energibolag kompletteras med följande, i slutet av första stycke s. 63: ”På värmesidan finns ett etablerat samarbete mellan Borlänge Energi, Falu Energi & Vatten samt Rättviks Teknik med framtagande av verksamhetsplan, det så kallade Värme 2050.”</p> <p>För att beakta synpunkten föreslås underlagsdelens kapitel Fastighetsägarna, avsnittet effektivisering kompletteras med ett nytt stycke på s. 77 som läggs till efter det första med lydelsen: ”Något som blivit allt vanligare är kyla av fastigheter. Detta innebär också energianvändning. Möjligheten att använda fjärrkyla är då viktig att beakta. Samtidigt måste först åtgärder till för att minska behovet av fjärrkyla, t.ex. solskärmar, energisnål belysning och apparater.”</p> <p>I den bedömning som gjorts över möjlig kraftvärmeutbyggnad har hänsyn tagits till begrän-</p>
--	---

<p>värme kan bli bättre och kan kanske samordnas bättre. När det gäller kraftvärme är det inte realistiskt att tro att hela fjärrvärmebehovet kan ge underlag för elproduktion.</p> <p><i>Elanvändning:</i> Det uttrycks att elförbrukningen för uppvärmning i bostäder ska minska. Man bör se hela elanvändningen i bostäder. Det är inte alltid bästa alternativet att gå från olja eller ved till värmepump. Många gånger sker detta på grund av dåliga kunskaper. Prognosen är att elanvändningen i Sverige kommer öka.</p> <p>Övrigt: I dokumentet nämns att jämställdhet, barnperspektiv och folkhälsa är områden som man bör ta hänsyn till. Det är positivt.</p>	<p>sande faktorer.</p> <p>Länsstyrelsen delar uppfattningen att dessa områden är viktiga, vilket också anges i Mål 2010 på s. 11. För att utveckla detta något kompletteras stycket på s. 13 i beslutsdelen med understruken text: <i>”I arbetet för en hållbar utveckling finns även andra aspekter som bör beaktas i energiarbetet där så är rimligt och möjligt, exempelvis jämställdhet, barnperspektiv och folkhälsa. <u>Det kan handla om att skapa mötesformer särskilt riktade till kvinnor. Folkhälsoaspekter är av betydelse då exempelvis utsläpp frånfordonstransporter och eldning ger luftföroreningar. Att anknyta till hälsofrågor kan även öka intresset för energiomställningen.”</u></i></p>
<p>28. Älvdalens kommun (genom kommunalråd Myr Herbert Halvarsson)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Ser stor vikt och vinster i det regionala samarbetet samt mellan kommuner. Det samarbete som pågår ger positiva effekter i omställning till alternativ energi och effektivisering.</p> <p>Älvdalen skriver att funderingar över genomförbarheten väckts vid genomgång av rapporten och att detta varit positivt. De har även med hjälp av rapporten reflekterat över kommunens energisituation.</p> <p>I del 2 har de valt att kommentera det som direkt berör energirådgivning och tillsyn: <i>Energirådgivning:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Finansiering – Möjligheten för energirådgivare att utföra de planerade åtgärderna utan ekonomisk förstärkning. ● Arbetsbörda – Programmets prioritering vilar på energirådgivarnas arbete. Miljönämnden anser att kunskapskravet som detta ställer på rådgivningen är för högt för nuvarande organisation. Förslaget innebär både rådgivning till hushåll och företagare. ● Samarbete – Det föreslagna samarbetet med 	<p><i>Yttrandet har inte föranlett några förslag till justeringar.</i></p> <p>Extra resurser söks för samverkansinsatser för utveckling av energirådgivning. Ambitionen med dessa ska vara till nytta för arbetet i kommunerna.</p>

<p>konsulter vid rådgivning till företag måste regleras ekonomiskt. Att anlita energirådgivare är kostnadsfritt, konsult vill ha ersättning.</p> <p><i>Tillsyn:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ● Att miljöinspektörer ska ha ansvar för enkät om energiläge i ett företag efter två dagars utbildning ser vi inte som möjligt att utföra med tillfredsställande resultat. ● Tillsyn kräver tydlig lagstiftning och i nuläget är det miljöbalkens resursparagraf man lutar sig emot. Miljönämnden vill ha klara föreskrifter så att miljöinspektörerna med trygghet ska kunna förelägga ändring i energianvändning och kunna genomföra sina tillsynsuppgifter. <p>Vid genomgången av del 1 väcktes frågor och funderingar som bifogas som bilaga:</p> <p>Älvdalens funderingar över framgångsfaktorer följer nedan.</p> <p>Energieffektivisering:</p> <p>Att i dialog med leverantörer kan taxor utvecklas som stimulerar energieffektiva åtgärder – HUR?</p> <p>Att prototyper för energisnål teknik testas – av VEM och HUR finansieras det?</p> <p>Att statliga stöd och incitament ska användas i så hög grad som möjligt – VILKA?</p> <p>Att använda den föreslagna lagstiftningen om energideklarationer – VILKEN LAGSTIFTNING?</p> <p>Förnybar energi:</p> <p>Att SERC utvecklat system för solvärme, pellets m.m. HUR kommuniceras detta till användarna?</p> <p>Att utbilda installatörer på högskolan – VILKEN nivå och pedagogik?</p> <p>Att andra initiativ på energiområdet bör stödjas – VILKA och HUR informerar man om detta?</p> <p>Att prototyper för energisnål teknik testas – av VEM och HUR finansieras det?</p> <p>Samverkan och informationsspridning:</p> <p>Att samverka med offentliga aktörer, näringsliv, andra organisationer, centrala myndigheter – HUR?</p> <p>Energiplanering och styrning:</p> <p>Att genom ett tillsynsprojekt initieras utbildning och energi analys/planering för mindre industrier – VILKET tillsynsprojekt?</p> <p>Höjd energikompetens:</p> <p>Att informera politiker, offentligt anställda och enskilda – HUR uppnås det och i VILKET forum?</p> <p>Att utbildningsväsendet är viktig kanal för att sprida kunskap – HUR får energiinformatörerna möjlighet till kunskapsspridning och VEM bekostar dessa?</p> <p>Älvdalens funderingar över åtgärdsförslagen följer nedan.</p> <p>Energirådgivning: HUR kan detta åstadkommas</p>	<p>Åtgärderna för tillsyn avspeglar det tillsynsprojekt som redan påbörjats.</p> <p>I yttrandets bilaga ställs ett antal frågor. Flera av dessa är tänkvärda och är till nytta för det fortsatta arbetet. Frågorna har dock inte betraktats eller behandlats som ändrings- eller tilläggsförslag. I energiprogrammets underlag besvaras och kommenteras för övrigt ett flertal av frågorna.</p>
--	---

<p>med 255 000 kr per år?</p> <p>Energiplanering: Åtgärd 3: Att kommunerna ska sörja för en säker och trygg energiförsörjning HUR om det är privata företag som sköter detta?</p> <p>Ägarstyrning av bolag: Inget står i denna rapportdel om andra ägare än kommunen.</p> <p>Samverkan: HUR får man till stånd samverkan mellan avfallshantering och elproduktion?</p> <p>Effektivisering (industrin): Att fokus i energi-programmet bör ligga på små och medelstora företag eftersom de stora har egna resurser att utveckla arbetet – HUR finansieras det?</p> <p>Tillsyn: Att ”miljölagstiftningen ger möjligheter att ställa krav” – VILKEN lagstiftning för tillståndsprovning och tillsyn? Att det sker en kartläggning hos 90 B-företag – VEM finansierar detta? Att energiplan upprättas av företagen – FINNS lagkrav som stödjer att man begär det av företagen?</p> <p>Val av energislag: Att utsläppen av koldioxid från naturgas blir mindre än från olja</p> <p>Mottrycksproduktion: Att den totala potentialen i Dalarna är 350 GWh, från VILKA företag? VEM har information om ersättningen och elcertifikat?</p> <p>Effektivisering (fastighetsägare): Att det finns få entreprenörer som specialiserat sig på energieffektivisering – HUR får man fler? Att med rätt teknik & marknadsföring finns stor marknad – HUR gör man den nya tekniken känd och tillämpningsbar?</p> <p>Konvertering: Att man bör genomföra energibesparingsåtgärder innan byte av uppvärmningssystem- VILKA och INCITAMENT (bidrag?)</p> <p>Upphandling: FINNS det lagstöd till åtgärd 4 och 5? VAD säger EU:s konkurrenslagstiftning om det?</p> <p>Effektivisering och minskat elberoende (turistnäringen): Att i åtgärd 4 – styra via samhällsplaneringen VILKEN lag kan man stödja sig på? Att ”Nya större exploateringsområden bör i planering och avtal regleras så att värmesystemen baseras på vattenburna system med förnybar energi som bas” - VILKEN lagstiftning finns det? Vattenburet och fritidshus och vattenskador?</p> <p>Utbyggnad av befintliga och nya system (fjärr- och närvärme): VILKET statligt stöd i åtgärd 1? FÅR man tvångsansluta fastigheter till fjärrvärme?</p> <p>Kraftvärmeutbyggnad: HUR stora måste anläggningarna vara för att kunna producera kraftvärme? Älvdalens kommun är inte med i förslaget – VARFÖR, när de flesta Dalakommuner är det?</p> <p>Tillförsel och tillgänglig potential (förnybar energi): HUR ökar man användning av kompetensen från SERC? VEM initierar och ekonomiskt stödjer utveckling av företag samt initiativ och projekt? HUR förmedlar man information för att nå ut? VEM ska lösa intressekonflikterna?</p>	
---	--

29. Miljövårdsberedningen (genom Jan Bergqvist, vice ordförande och Kristina Olsson, Miljövårdsberedningens kansli)

Inga särskilda synpunkter framförs över programmets innehåll.

Miljövårdsberedningen, regeringens råd i miljöfrågor, överlämnade 2004 Strategi för Energi-effektiv bebyggelse till regeringen. Den betonar vikten av att effektivisera energianvändningen i Sverige samt pekar också på att regional och kommunal medverkan är essentiell.

Beredningen tror att EnergiIntelligent Dalarna kan utgöra en god strategisk plattform för regionens samlade energiarbete. Beredningen välkomnar särskilt att programmet tydliggör vikten av energieffektivisering och förnyelsebara energilösningar, omfattar vision och konkreta mål samt att programmet har förankrats i en gedigen process som omfattar nationella, regionala och lokala nyckelaktörer.

En uttalad ambition i programmet är att utvecklas till en testregion för ny teknik. Miljövårdsberedningen anser att Dalarna har goda potentialer att utvecklas till en testregion för såväl energieffektiva som förnyelsebara energilösningar samt att regionen på så sätt kan bidra till att driva på marknadsgenombrott av viktiga energilösningar.

Programmet speglar en förståelse för att offentliga aktörer bör gå före genom att använda och demonstrera ny effektiv teknik. Goda offentliga föredömen finns också inom regionen.

Programmet siktar med sina över 60 konkreta åtgärder på en bred användning av förnyelsebara och energieffektiva lösningar. Genom sin strategiska medverkan i nätverket Energialliansen manifesterar också landstingsfastigheter i dalarna sina höga ambitioner och sprider sina erfarenheter till andra fastighetsägare och byggherrar ilandet.

Det regionala energiprogrammet tar ett strategiskt holistiskt grepp som ger goda förutsättningar att skapa långsiktigt hållbara energilösningar i regionen. Miljövårdsberedningen ser fram emot programmets förverkligande.

Yttrandet har inte föranlett några förslag till justeringar.

<p>30. Leksands kommun (genom Kommunstyrelsen)</p> <p><i>Några specifika synpunkter lämnas.</i></p> <p>Synpunkterna från Leksands kommun är identiska med dem från Rättvik kommun, se sammanfattningen av detta yttrande.</p> <p>Därutöver framförs särskilt följande synpunkter som inte återfinns i yttrandet från Rättvik:</p> <p>Leksands kommun påpekar för Länsstyrelsen att remisstiden är för kort.</p> <p>Viktigt att solenergi används så mycket som möjligt, och att detta belysas i programmet.</p> <p>Programmet bör vara mer distinkt när det gäller att inte använda el till uppvärmning av byggnader.</p>	<p><i>Yttrandet har föranlett några justeringar i besluts- och underlagdelen. En fråga lämnas över till den nya projektorganisationen. Genom Länsstyrelsens beslut 2006-02-15 har beslut om detta redan fattats.</i></p> <p>Se yttrandet från Rättvik för behandlingen av dessa synpunkter.</p> <p>Länsstyrelsen har förståelse för detta och har beviljat förlängd remisstid för de kommuner som önskat det samt även behandlat övriga yttranden som inkommit fram till den 10 mars.</p> <p>Solenergi belyses på flera ställen i programmet. Inga ytterligare tillägg föreslås med anledning av synpunkten.</p> <p>Att el för uppvärmning ska minska är ett regionalt miljömål. Några av programmets åtgärder, framför allt under konvertering s. 22, syftar till detta. Inga ytterligare kompletteringar föreslås.</p>
--	--

LÄNSSTYRELSEN
DALARNAS LÄN